

LAADULLINEN ARVIOINTI

MIKÄ ON PARAS TULEVAISUUS?

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa käytetään erilaisia arviointimenetelmiä kuvaamaan vaihtoehtojen paremmuutta. Vertailutulos vääristyy, mikäli kustannus-hyöty-analyysiin yhdistetään määrälliseen muotoon muutettuja laatu-tekijöitä. Laadullinen arvio täydentää kustannusvertailua ja se tukee laajaa osallistumista. Paras tulos saadaankin, kun kustannusarviointi ja laadullinen arviointi kulkevat käsi kädessä läpi koko vaihtoehtojen arvioinnin.

Laadun ja määrän arviointi

Kustannustarkastelun lähtökohta on ilmiön matemaattinen mallittaminen. Tätä menetelmää voidaan käyttää ilmiöissä, jotka voidaan luokitella ja mitallistaa. Mallin luonteeseen kuuluu yksinkertaistaminen. Kustannusvertailut edellyttävät selkeitä malleja, vaihtoehtojen yhteismitallisuutta ja käytettyjen suureiden samanlaisuutta.

Fyysisen ympäristön ratkaisujen ja sosiaalisten ongelmien ja kustannusten välisen syy-yhteyden todistaminen on vaikeaa, mikä vaikeuttaa laajalajaisia kustannustarkasteluja. Sosiaalisten kustannusten hinta voi määräytyä paitsi elinympäristön ominaisuuksista myös hallinnonalojen tehokkuudesta.

Laadullisen aineiston yhteismitallistamisessa annetaan sosiaalisille vaikutuksille lukuarvo ja lasjetaan arvot yhteen. Suppeissa asiantuntija-arvioinneissa yhteismitallistaminen onnistuu, eikä arvottomiserimielisyyksiä tule. Tulos on riippuvainen niistä kertoimista, joilla pisteytys tehdään. Erilaiset tahattomat tai tahalliset virheet ja manipuloinnin mahdollisuus vievät usein tuloksen uskottavuuden.

Laadullinen tarkastelu on käyttökelpoinen menetelmä silloin, kun ilmiötä ei haluta käsitellä matemaattisesti, lukuarvoina. Laadullinen arviointi ja kustannustarkastelu täydentävät toisiaan.

Sosiaaliset vaikutukset voidaan jakaa esimerkiksi näin:

1. Vaikutuksia palvelutarpeeseen, yhteiskunnan näkökulma:
 - elinoloihin: asumiseen, palveluiden saatavuuteen, työllisyyteen
 - väestömuutoksia: määrän ja rakenteen muutokset
 - julkisiin ja yksityisiin voimavaroihin: palveluihin, elinkeinotoimintaan, talouteen ja maankäyttöön

Nämä ovat mitattavia tekijöitä.

2. Vaikutuksia hyvään elämään, ihmisen/yhteisön näkökulma:
 - eri ryhmiin/elämäntilanteisiin (lapsi, työtön, pyöräilijä) kohdistuvia muutoksia
 - viihtyisyydessä, sosiaalisissa suhteissa, mielikuvissa, kokemisessa
 - luontoon kohdistuvien vaikutusten sosiaaliset ulottuvuudet

Nämä ovat laadullisia tekijöitä, joita mittaamisen sijaan kannattaa kuvata ja arvioida sanallisesti.

A Yhteenveto Tavoitteet ja Kriteerit	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä
Yhteenveto Tavoitteet ja Kriteerit	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä
Yhteenveto Tavoitteet ja Kriteerit	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä
Yhteenveto Tavoitteet ja Kriteerit	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä	M Mittaus menetelmä

Määrälliset ja laadulliset arviointikriteerit on selvintä erottaa toisistaan. Tässä yhteenvetotaulukossa on ollut ensin arvioitava kriteeri, sitten tavoite, nykytilan kuvaus (poistettu) ja arviointi vaihtoehdoittain. (Tielaitos 1994.)

Luotettavuus paremmaksi

Laadullisen aineiston käyttöä epäillään helposti epäluotettavaksi ja subjektiiviseksi. Laskentaohjelmat antavat vaivattomasti täsmällisiä lukuja, mikä voi synnyttää harhan että tarkkuus ja luotettavuus olisi niin suuri kuin mitä lukujen täsmällisyys edustaa.

Vertailun luotettavuutta voidaan parantaa julkisella kontrollilla ja arvioinnin vaihteellisuudella to-

teuttamisella. Vaiheisuus toteutuu kun esimerkiksi kaikki vertailtavat tekijät löytyvät kerätyistä perustiedoista ja vertailu tehdään päätettyjen vertailutekijöiden pohjalta.

Laadullinen arviointi on uskottava kun eri vaiheiden välillä on riittävästi tarkistusmahdollisuuksia, perusteltuja valintoja, osallistumista ja mielipiteiden ja mielipide-erojen kirjaamista.

Lisää tietoa

Tiedonkeruu aluekuvauksessa. Ideakortti 3/96. Stakes.
Kurkkaa rohkeasti huomiseen. Ideakortti 1/99. Stakes.
Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Ideakortti 2/99. Stakes.
Eskola Jari, Juha Suoranta (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
Liukkonen Matti (1996). Kuka maksaa -Palvelujen suunnittelu ja kustannukset. Stakesin Aiheita 8/1996.
Kauppinen Tapani (1997). Haluttu tulevaisuus -Kokemuksia sosiaali- ja terveystoimen strategisen tason vaikutusten arvioinnista. Stakesin Aiheita 30/1997.
Kurenniemi Marja (1997). Kymmenen tarinaa -Asuntojen korja-

uksen vaikutus vanhuspalvelujen kustannuspaineisiin. Stakesin Aiheita 7/1997.
Mäkelä Klaus (toim.) (1992). Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Gaudeamus.
Niemi Päivi (1997). Mäkeä ylös -Lähiöparannuksella kohti esteettömyyttä, lähipalveluverkostoa ja sosiaalista kanssakäymistä. Stakesin Aiheita 31/1997.
Syrjälä (toim.) (1994). Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä.
Tielaitos (1994). Valtatien 4 parantaminen välillä Lepistönmäki-Kalliola, Hollola. Ympäristövaikutusten arviointiselostus.

Lisätietoja Stakes/YMP, Ympäristö ja hyvinvointi.
Marja Kurenniemi, PL 220, 00531 HELSINKI, puh 09-39671, fax 39672201, marja.kurenniemi@stakes.fi
ISSN 1456-4475